

УДК 378.013:37.011.3-051

© Білик В. М., Кабанська О. С., Ялліна В. Л., 2023

<http://orcid.org/0000-0002-9823-6956>

<http://orcid.org/0000-0002-4775-1990>

<http://orcid.org/0000-0001-9987-8021>

<https://doi.org/10.34142/23128046.2023.54.01>

**В. М. Білик,
О. С. Кабанська,
В. Л. Ялліна**

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ «ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ» (МОДУЛЬ «ОСВІТА ТА ВИХОВАННЯ В МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ»)

Актуальність дослідження зумовлена зміною вимог ринку праці до системи вищої освіти щодо підготовки студентів – майбутніх спеціалістів нової формації, спеціалістів-лідерів. Модуль «Освіта та виховання в мультикультурному середовищі» курсу «Загальна педагогіка» займає особливе місце в підготовці майбутніх учителів. Він спирається на опрацювання матеріалів, які надають дві самостійні педагогічні науки: історія педагогіки та порівняльна педагогіка. Розкриваються особливості історичного розвитку освіти, генези та еволюції педагогічних теорій, ідей у різних країнах, традиційних та альтернативних концепцій виховання та навчання, що стає основою для подальшого вивчення циклу педагогічних дисциплін.

Модуль покликаний підвищити культуру студентів, а також поглибити їх знання фактів, уявлень про передумови, фактори, тенденції розвитку світового історико-педагогічного процесу, джерела, методи вивчення та розуміння педагогічних феноменів минулого, шляхи постановки та вирішення проблем виховання та навчання молодого покоління. Педагогічне минуле має важливе значення у зв'язку з необхідністю засвоювати уроки, з'ясовувати витоки, сутність, характер особливостей сьогоденної ситуації, шляхи вирішення педагогічних проблем. На заняттях звертається увага на значення глобалізаційної тенденції процесу формування світового освітнього простору на сучасному етапі, національних надбань. У здобувачів формуються уявлення про необхідність безперервної освіти протягом життя, що є фактором самооцінки особистості. Обговорюються питання стану освіти в тій чи іншій країні, цілі та завдання реформ і перетворень, які передбачають збереження та поглиблення диференціації їх освітньо-педагогічної діяльності. Доведено, що здобувач повинен навчитися не просто фіксувати та накопичувати фактичний матеріал, він навчається робити конкретно-історичний аналіз і аргументовані висновки, порівнювати не тільки минуле та сучасне, а й проводити паралелі, знаходити відмінності в сучасних освітніх системах різних країн.

Загалом модуль базується на перспективі переплетення минулого, майбутнього та сьогодення теорії та практики освіти.

Автори описують приклади форм і методів навчання, різні типи завдань для самостійної роботи студентів, які успішно апробовані в освітньому процесі. Модуль спрямований на підвищення продуктивності самостійної навчальної роботи, ефективний розподіл часу, представлення власних навчальних досягнень тощо. Вивчення теоретичного матеріалу супроводжується практичними заняттями, тренінгами, роздачею відеоматеріалу. Перспективу подальшого розвитку даної проблеми визначає питання соціального партнерства в освіті.

Ключові слова: майбутні вчителі, історія педагогіки, порівняльна педагогіка, виховання, навчання, освіта, форми, методи, креативне мислення, творчість.

Bilyk V. M., Kabanska O. S., Yallina V. L. Technological aspects of teaching "General Pedagogy" (The Module "Education and upbringing in a multicultural environment"). *The relevance of the research is conditioned by the changes in the demands of the labor market to the system of higher education for the training of students-future specialists of the new formation, specialists-leaders. The Module "Education and upbringing in a multicultural environment" occupies a special place in the training of future teachers. It is based on the studying of materials that are provided by two independent pedagogical sciences: the history of pedagogy and comparative pedagogy. There is wide panorama of the historical development of education, the genesis and evolution of pedagogical theories, ideas in different countries, traditional and alternative concepts of education and training. It becomes the basis for further study of the cycle of pedagogical disciplines.*

The module is designed to augment the culture of students as well as to increase their knowledge of facts, ideas about the prerequisites, factors, trends in the development of the world historical-pedagogical process, sources, methods of studying and understanding the pedagogical phenomena of the past, ways of posing and solving problems of education and training of the young generation. The pedagogical past is important in connection with the need to learn lessons, find out the origins, essence, nature of the peculiarities of today's situation, ways of solving pedagogical problems. In the classes, attention is drawn to the significance of the globalization trend of the process of forming the world educational space at the modern stage, national assets. Students develop ideas about the need for continuous education throughout life, which is a factor in the self-worth of an individual. The questions of state of education in one or another country (state), goals and tasks of reforms and transformations are discussed which provide preservation and deepening of differentiation them education-pedagogical activity. It was proved that learners should have to learn not just to record and accumulate factual material, he learns to make specific historical analysis and reasoned conclusions, to compare not only the past and the present, but also to draw parallels, to find differences in the modern educational systems of different countries.

Generally, the module approach is based on the perspective that the past, the future and the present of the educational theory and practice are intertwined.

Authors describes the examples of forms and methods of training, different types of tasks for independent work of students that were successfully approved by the authors in the educational process.

The module is aimed at increasing the productivity of independent educational work, effective distribution of time, submitting your own educational achievement ect. The study of theoretical material is accompanied by practical classes, training, distribution and video material.

The prospect of further development of this problem identifies the issue of social partnership in education.

Key words: future teachers, history of pedagogy, comparative pedagogy, education, training, forms, methods, creative thinking, creativity.

Вступ. Педагогічна діяльність вчителя здійснюється на фоні тривалої дії стресу, порушення нормальних умов життєдіяльності. У зв'язку з цим виникає потреба розвитку необхідних особистісних якостей, зміни стратегій власного розвитку як у досвідчених педагогів, так і під час здійснення підготовки майбутніх учителів.

Відповідно до вимог суспільства щодо підготовки освітніх кадрів, організація освітнього процесу здобувачів вищої педагогічної освіти передбачає моделювання соціокультурного простору, в якому формуються компетентності, розвивається сфера їхнього професійного мислення та творчості. Професійний стандарт педагога відображає важливі тенденції педагогічної теорії та практики.

Слід зазначити, що у публікаціях багатьох учених в умовах сьогодення висвітлено різні аспекти підготовки майбутніх учителів (Л. Ваховський, Р. Гуревич, Т. Завгородня, В. Лозова, Л. Рибалко, О. Романовський та ін.). Важливе місце займають історико-педагогічні та порівняльно-педагогічні дослідження (Л. Березівська, А. Боярська-Хоменко, О. Іонова, С. Золотухіна, О. Локшина, С. Лупаренко, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, Т. Твердохліб, Л. Штефан та ін.).

Мета та завдання. *Мета статті* – висвітлити досвід викладання модуля «Освіта та виховання в мультикультурному середовищі» курсу «Загальна педагогіка», а також особливості використання різноманітних форм та методів викладання в умовах дистанційного навчання для професійної підготовки майбутніх учителів.

Методи дослідження. У процесі написання статті нами були використані загальнотеоретичні методи (аналіз, узагальнення тощо), що дозволили визначити ступінь досліджуваності обраної проблематики, охарактеризувати

основні форми проведення занять, що максимально сприяють досягненню поставленого завдання.

Результати. Здійснення педагогічної підготовки майбутніх учителів у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди починається з вивчення курсу «Загальна педагогіка», який містить у собі два рівнозначні модулі. Зокрема, модуль «Освіта та виховання в мультикультурному середовищі» пропонується студентам у другому семестрі першого курсу. Він спирається на опрацювання матеріалів, які надають дві самостійні педагогічні науки: історія педагогіки та порівняльна педагогіка. Зазначений модуль розрахований на 8 лекцій, 7 семінарських занять, проведення модульного контролю та заліку.

Під час організації роботи ми враховуємо, що працюємо зі студентами-першокурсниками, які ще адаптуються до навчання у закладі вищої освіти, тому є необхідність у підтримці їх навичок працювати самостійно у новому, порівняно зі школою, форматі. Умови сьогодення передбачають активне використання інформаційних технологій у якості додаткових засобів освіти для забезпечення її доступності. Поширеною є практика організації взаємодії студентів та викладачів за допомогою соціальних мереж. Знайомство зі значним фактичним матеріалом передбачає звернення студентів до матеріалів сучасних посібників із історії педагогіки та порівняльної педагогіки, монографій, нарисів, статей, праць видатних педагогів минулого, електронних інформаційних та освітніх ресурсів.

Так, у темі «Формування особистості в мультикультурному середовищі» розглядаються такі базові поняття, як освіта та виховання, культура, ідеал виховання. У ході лекції-дискусії з'ясовано, що ідеали, погляди, уявлення людини формуються, визначаються, змінюються з урахуванням багатоманітних характерних особливостей певної країни у конкретний історичний період. Здобувачі усвідомлюють, що такі поняття як «мораль», «духовність», «патріотизм», «гуманізм» залишаються незмінними категоріями весь час.

Лекційний матеріал теми містить значні можливості для формування у майбутніх педагогів загальнолюдських цінностей. Так, звертаючись до ідеалів виховання вітчизняної педагогічної думки, що містяться в пам'ятках стародавніх часів (збірники «Бджола», «Ізмарагд» тощо), здобувачі можуть зрозуміти, що пріоритетними цінностями українців завжди були ідеї про те, що необхідно виховувати людину мислячу, добропорядну, милосердну, що прагне жити та працювати на благо та славу своєї рідної землі, бути її захисником, доброзичливо ставитися до інших народів. У результаті обговорення лекційної теми підкреслюється, що виховання – це процес історично обумовленого

розвитку особистості, що визначається у контексті дослідження та корекції системи знань, світогляду, норм культури, адаптації, соціалізації, які пов'язані з соціальним досвідом людини.

На семінарських заняттях здобувачі, усвідомивши, що соціально-економічні передумови в країнах Західної Європи визначили формування нового ідеалу виховання, обговорюють питання проблемного характеру, наприклад, чому давньогрецький ідеал філософа змінюється у Стародавньому Римі ідеалом оратора тощо. У процесі дискусії майбутні вчителі активно коментують ідеї індивідуалізму в педагогіці, дисциплінуючого виховання Дж. Локка («виховання джентельмена») на основі аналізу праці «Думки про виховання». Жваво обговорюється концепція вільного виховання Ж.-Ж. Руссо та її пріоритет – створення «нової людини», порівнюється розуміння природовідповідності Я. А. Коменським і Ж.-Ж. Руссо, виявляються точки дотику та полярності педагогічних концепцій Дж. Локка та Ж.-Ж. Руссо (свобода як мета та умова виховання).

Праця студентів-першокурсників із першоджерелами вчить їх знаходити відповідні цитати в працях педагогів для підтвердження своєї думки. Так, виконати аналіз виховної системи Дж. Локка пропонується через добір його висловлювань за такими напрямками, як: фізичне, моральне, розумове, трудове, естетичне виховання. Робота з ідеями Ж.-Ж. Руссо починається з підбору цитат із роману «Еміль, або Про виховання», що показують ставлення автора до деяких проблем виховання (до грудного вигодовування, подорожей, медицини, до дитячого плачу, до дитячих падінь, травм, до режиму харчування дитини тощо).

Систематизація теоретичних знань здійснюється за допомогою складання схем, таблиць, інтелект карт, що відображають кількісні та якісні зміни в формулюванні мети, завдань, ідеалів виховання. Здобувачам пропонуються завдання творчого характеру, як-от:

- скласти для батьків рекомендації щодо спілкування з дітьми з урахуванням поглядів педагогів 17-18 ст.;
- підготувати презентацію «Зміна мети виховання залежно від суспільно-економічної формації та типу виховання»;
- зробити замітку для міні-енциклопедії «Гуманісти епохи Відродження» (Вітторіно де Фельтре, Хуан Вівес, Франсуа Рабле, Еразм Роттердамський – на вибір студента), використовуючи при цьому не більше 100 слів та інші.

Тема «Розвиток школи та дидактичних систем» спрямована на аналіз явищ та фактів із історії школи та педагогіки, що дозволить майбутньому вчителю побачити в ідеях минулого прогресивні елементи, осмислити сутність

різних концепцій та теорій навчання. Такий підхід дає можливість зрозуміти, що у сучасній педагогіці та шкільній практиці можна виявити результати творчого розвитку прогресивної педагогічної спадщини, а також певною мірою прогнозувати напрям подальшого розвитку школи та педагогічної науки.

На семінарських заняттях у малих групах обговорюються роль і місце освіти в житті суспільства, її соціальні функції та завдання, проблеми та суперечності, освітні інститути та системи, процеси взаємодії соціальних спільнот. У процесі групової роботи здобувачі вивчають відеоролики про передумови розвитку шкільної системи в Стародавньому Римі, трансформацію змісту освіти у Середньовічній Європі, нові типи середньовічних шкіл, процес виникнення перших університетів, порівнюють структуру та зміст освіти в них із сучасними закладами.

Робота в малих групах (по 3–5 осіб) дозволяє аналізувати рівень знань і пізнавального інтересу студентів, розробляти індивідуальні завдання, або пропонувати роботу над проектами. Наприклад, працюючи над текстом «Великої дидактики» Я. А. Коменського (розділи 17 і 18), здобувачі підбирають цитати, що ілюструють ряд положень принципу природовідповідності стосовно теорії навчання. Як показує практика, під час роботи з першоджерелами, результати роботи груп виходять різними, що дозволяє здобувачам демонструвати власний погляд на зміст, обґрунтовувати свою позицію з приводу актуальності представлених педагогічних ідей.

Проектними завданнями здобувачам пропонуються такі питання, як перегляд теоретичних основ педагогіки, вивчення сутності понять «педагогічний традиціоналізм» та «реформаторська педагогіка», з'ясування еволюції шкільних систем у країнах Західної Європи та США, зародження ідей нового виховання та педагогіка прагматизму Дж. Дьюї. Мета – проаналізувати появу нових педагогічних теорій, шляхи модернізації практики шкільного виховання у Західній Європі та США.

На семінарських заняттях також вивчається розвиток вітчизняної школи та педагогічної думки, систематизуються типи навчання у державі та особливості церковно-релігійної педагогіки, аналізуються особливості становлення книжкової системи навчання в Давній Русі. Надзвичайно значущим є проведений у малих групах порівняльний аналіз типів шкіл Київської Русі та Західної Європи (їх схожість та відмінності), аналіз труднощів розвитку нових типів шкіл XVIII – XIX ст. У цій темі актуальними залишаються дидактичні концепції Г. Сковороди, М. Пирогова, К. Ушинського, М. Драгоманова, Х. Алчевської, М. Духновича та інших українських освітян.

Тема безперервної освіти розкривається через порівняння вітчизняної школи та зарубіжних аналогів у контексті освітньої політики, що проводиться в

державі. Мета заняття – позначити місію освіти в сучасному світі, задати алгоритм педагогічного аналізу соціокультурної ситуації, виявити основні суперечності та тенденції розвитку вітчизняної системи освіти.

Аналіз матеріалу, що вивчається в темі, підводить студентів до засвоєння найважливішої закономірності сучасного суспільного розвитку – необхідності безперервної освіти протягом усього життя людини, оскільки саме така освіта є визначальним фактором створення матеріальних та духовних умов життя суспільства та виявлення самоцінності молодої людини. Натомість вивчення цієї теми дисципліни «Загальна педагогіка» озброює майбутніх вчителів фундаментальними знаннями для виявлення сутності та загальних стратегічних напрямів створення єдиного світового освітнього простору.

Розглядаючи стан освіти в тій чи іншій країні, осмислюючи цілі, завдання реформ і перетворень, що проводяться, здобувач навчається не просто фіксувати і накопичувати фактологічний матеріал, він вчиться робити конкретно-історичний аналіз та аргументовані висновки, порівнювати не лише минуле і сучасність, а й проводити паралелі, знаходити різницю в сучасних освітніх системах різних країн. Таким чином, формується особистісна самостійність в оцінці історико-педагогічних ідей та концепцій та цілісна педагогічна свідомість, коли історична та педагогічна відповідальність поєднуються у стійке особистісне переконання.

У темі «Підготовка вчителя» цінним є вивчення досвіду визнаних корифеїв світової педагогіки, які поєднували в собі цілий комплекс якостей: вони були талановитими педагогами, тонкими психологами, оригінальними філософами, яскравими публіцистами, завзятими громадськими діячами. Тут можна побачити варіативність ідеологічних світоглядів, педагогічних парадигм та течій. Практика шкіл педагогів-новаторів минулого сприяє формуванню педагогічної компетентності майбутніх учителів (Druhanova, Bilyk, Yallina, 2021). Класична педагогічна спадщина представляє собою кращі зразки праць видатних учених, що містять у собі досвід, який кожне наступне покоління може успішно використовувати для себе та своїх дітей.

При розробці даного модуля ми зважали на те, що студенти не тільки повинні зрозуміти матеріал, а й практично опрацювати знання. Тому пізнавальна діяльність на заняттях має бути не стільки відтворювальною, скільки продуктивною, творчою, евристичною. За допомогою інтерактивних форм відбувається застосування набутих знань на практиці, формується вміння їх трансформувати та вбудовувати в особисту світоглядну концепцію, що дозволяє формувати новий образ професійної діяльності.

Навчальний процес передбачає саморефлексію та оцінювання, синтез та аналіз знань (Bilyk, Yallina, 2022). У зв'язку з цим форми роботи викладача та

студентів із історико-педагогічним матеріалом передбачають достатню різноманітність, а саме: перегляд та обговорення відео з історії освіти, заповнення таблиць порівняльного історично-педагогічного аналізу, тести, кейси, веб-квести, есе та ін. Під час вивчення тем, у яких висвітлювалися педагогічні погляди педагогів, для студентів пропонувалися ігри «Відгадати педагога», «Подорож у минуле», «Інтерв'ю з педагогом минулого» та ін.

Рефлексія проводилася у вигляді гри «Сніжний ком», під час якої студенти по черзі називали термін із заданої теми, а кожний наступний учасник доповнював його поняттям або подією, пропонувалося визначити ключові слова, що мали пряме відношення до теми семінару (наприклад, слова пов'язані з ідеєю народності К. Д. Ушинського), підібрати асоціації до букв слів (наприклад, педагог, учитель, творчість, виховання). Бонусні бали набиралися під час таких завдань, як: хто перший знайде цитату, складе якнайбільше питань до праці педагога, представить ілюстрацію до питань семінару, створить колаж, представить матеріали з тем у вигляді інтелект карти, есе, складе рекламу, у якій буде розміщено інформацію про виступ відомого педагога минулого (наприклад, К. Д. Ушинського) або країни чи міста, де бували педагоги минулого.

Досвід викладачів кафедри освітології та інноваційної педагогіки доводить, що у процесі проведення аудиторних занять доцільно застосовувати такі методи:

- проблемний виклад знань, що дозволяє організувати діалог зі студентською аудиторією, активізувати навчально-пізнавальну діяльність здобувачів (пізнавальну активність, мислення, уяву тощо);
- кейс-аналіз, що сприяє розвитку критичного мислення, вміння шукати нові підходи до розв'язання проблем;
- інтерактивні методи (відкритий мікрофон, прес-метод тощо), які спрямовані на формування вміння формулювати та висловлювати власну позицію (Druhanova, Bilyk, Denysenko, 2022).

Обговорення. Слід зазначити, що, реалізуючи мету курсу «Загальна педагогіка» у модулі «Освіта та виховання в мультикультурному середовищі», необхідним є вдосконалення методів навчання: методу взаємного контролю, роботи в мікрогрупах, застосування сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, звернення до спеціалізованих сайтів інтернету при виконанні певних завдань, перегляд відеофільмів про відомих педагогів. Реалізація дистанційних освітніх технологій здійснюється з використанням платформи Moodle, це дозволяє вибудовувати індивідуальну траєкторію навчання.

Висновки. Отже, використання інтерактивних методик у освітньому процесі педагогічного університету, а саме: при вивченні модуля «Освіта та виховання в мультикультурному середовищі», сприяє розвитку й самореалізації особистості і надає допомогу в досягненні високого рівня інтелектуального розвитку студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

- Башкір О. І. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі. *Педагогіка та психологія*: зб. наук. праць. Х.: ТОВ «ДІСА ПЛЮС», № 60, 2018, С. 33-45.
- Башкір О. І. Роль педагогіки в системі підготовки майбутніх учителів Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. праць. Запоріжжя: КПУ, № 60, 2018, С. 12-17.
- Білик В. М., Ялліна В. Л. Педагогічний потенціал історії педагогіки в умовах воєнного часу. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті*: міжнародний періодичний зб. наук. праць / за заг. ред. В. П. Баби́ча, Ю. Д. Бойчука, Л. С. Рибалко, О. М. Хвостиченка. Харків: ВННОТ, № 4, 2022, С. 884-888.
- Бойчук Ю. Д., Борисенко Н. О., Боярська-Хоменко А. В. Педагогіка миру. *Підвищення якості національної освіти у контексті викликів сьогодення*: матеріали регіон. наук.-практ. конф., Харків, 26 трав. 2022 р. / Комун. закл. «Харків. гум.-пед. акад.» Харків. обл. ради. Харків: Петров В. В., 2022.
- Боярська-Хоменко А. В. Реалізація Україною програм ЮНЕСКО щодо освіти дорослих. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: ВПЦ «Візаві». 1, 2018. С. 27-36.
- Друганова О. М., Білик В. М., Денисенко А. О. Досвід формування вчителя-лідера в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди. *Теорія та методика навчання та виховання*, Вип. 53. 2022. С. 26-38.
- Друганова О. М., Мартиненко І. І. Кейс-технологія як ефективний спосіб підготовки сучасного викладача вищої школи. *Теорія та методика навчання та виховання*, Вип. 46, 2019, С. 48-58.
- Друганова О. М. Роль і місце історико-педагогічних знань у системі професійно-педагогічної підготовки сучасного викладача вищої школи. *Наукові записки кафедри педагогіки*, 2019, С. 91-105.
- Друганова О. М., Білик В. М., Ялліна В. Л. Передумови запровадження компетентнісного підходу до підготовки фахівців у вітчизняній вищій школі (*на матеріалах періодичних видань 80-90х рр. XX ст.*). *Теорія та методика навчання та виховання*. Вип. 50, 2020, С. 42-54.
- Зеленська Л., Тарапат О. Особливості використання засобів мультимедіа на заняттях з української мови як іноземної. *Теорія і практика управління соціальними системами: щоквартальний наук.-практ. журнал*. Харків: НТУ «ХП», Вип. 3, 2019. С. 112-119.
- Кремень В. Г. Підготовка вчителя: виклики і відповіді: За результатами наукової доповіді на засіданні Стратегічної сесії керівників закладів вищої освіти, 1 березня 2023 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, № 5(1), 2023, С. 1-6.
- Кузнецова О. Ю., Ткаченко Т. В., Штефан Л. А. Організація порівняльно-педагогічних досліджень у провідних країнах світу (історичний аспект). *Теорія та методика навчання та виховання*, Вип. 53, 2022. С. 51-61.
- Наливайко О., Друганова О., Іваненко Л. Використання технології «воркшоп» у роботі зі студентами класичних університетів. *Педагогічний процес: теорія і практика*, № 3-4 (66-67), 2019. С. 129-137.

REFERENCES:

- Bashkir, O. I. (2018) Aktyvni i interaktyvni metody navchannia u vushchii shkoli [Active and interactive higher school training methods]. *Pedahohika ta psikhohiia*, 60, 33-45 (in Ukrainian).
- Bashkir, O. I. (2018) Rol pedahohiky v systemi pidhotovky maibutnikh uchyteliv Novoi ukrainskoi shkoly [The role of pedagogy in the system of training future teachers of the New Ukrainian school] *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolah*, 60, 12-17 (in Ukrainian).
- Bilyk, V. M. & Yallina, V. L. (2022) Pedahohichniyi potentsial istorii pedahogiky v umovakh voiennoho stanu [Pedagogical potential of history of pedagogy in wartime conditions] *Dukhovno-intelektualne vykhovannia i navchannia molodi v XXI st.*, 4, 884-888 (in Ukrainian).
- Boichuk, Y. D., Borysenko, N. O. & Boiarska-Khomenko, A. V. (2022) Pedahohika myru [Pedagogy of the world]. Improving the quality of national education in the context of today's challenges 22: *Rehionalnaia naukovo-praktychna konferentsiia (26 travnia 2022 roku)*, Kharkiv: Petrov V. V. (in Ukrainian).
- Boiarska-Khomenko, A.V. (2018) Realizatsiia Ukrainoiu program UNESKO shchodo osvity doroslykh [Ukraine's implementation of UNESCO programs of adult education] *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychny*, 1, 27-36 (in Ukrainian).
- Druhanova, O. M., Bilyk, V. M. & Denysenko, A.O. (2022) Dosvid formyvannia vchytelia-lidera v Kharkivskomu natsionalnomu universyteti [The experience of teacher-leader formation at the H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.] *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*, 53, 26-38 (in Ukrainian).
- Druhanova, O. M. & Martynenko, I. I. (2019) Keis-tekhnohiiia yak efektyvnyi sposib pidhotovky suchasnoho vykladacha vyshchoi shkoly [The case study technology as an effective way of a modern higher education teacher]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*, 46, 48-58 (in Ukrainian).
- Druhanova, O. M. (2019) Rol i mistse istoriko-pedahohichnykh znan u systemi profesiino-pedahohichnoi pidhotovky suchasnoho vykladacha vyshchoi shkoly [The role and place of historical and pedagogical knowledge in the system of training a modern higher education teacher]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*, 91-105 (in Ukrainian).
- Druhanova, O. M., Bilyk & V. M., Yallina, V. L. (2021) Peredumovy zaprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu do pidhotovky fakhivtsiv u vitchyzniani vyshchii shkoli (na materialakh periodychnykh vydan 80-90-kh rr. XX stolittia). [Prerequisites for introduction of competence approach to training of specialists in domestic higher school (on periodic materials editions 80 - 90's. XX century)]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*, 50, 42-54 (in Ukrainian).
- Zelenska, L. & Tarapat, O. (2019) Osoblyvosti vykorystannia zasobiv multimedia na zaniattiakh z ukrainskoi movy yak inozemnoi [Use of multimedia for academy from Ukrainian language as foreign language]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymi sistemamy*, 3, 112-119 (in Ukrainian).
- Kremen, V. G. (2023) Pidhotovka vchytelia: vyklyky i vidpovidi [Teacher training: challenges and responses]. *Visnyk natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 5(1), 1-6 (in Ukrainian).
- Kuznetsova, O. Yu., Tkachenko, T. V. & Shtefan, L. A. (2022) Orhanizatsiia porivnialno-pedahohichnykh doslidzhen u providnykh krainakh svitu (istorychnyi aspekt) [Organization of comparative pedagogical research in leading countries of the world (historical aspect)]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*, 53, 51-61 (in Ukrainian).
- Nalyvaiko, O., Druhanova, O. & Ivanenko, L. (2019) Vykorystannia tekhnolohii "Vorkshop" u roboti zi studentamy klasychnykh universytetiv [Use «Workshop» technology in work with students of classical universities]. *Pedahohichniyi proces: teoriia i praktyka*, 3-4 (66-67), 129-137 (in Ukrainian).

Інформація про авторів:

Information about the authors:

Білик Вікторія Миколаївна: ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9823-6956>;
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології та інноваційної
педагогіки, Харківський національний
педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди, вул. Алчевських, 29,
м. Харків, Україна, 61002.
e-mail: bilykvita@ukr.net

Bilyk Viktoriia Mykolaivna: ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9823-6956>; PhD
in Pedagogy, Associate Professor, Associate
Professor of the Department of Educology
and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda
Kharkiv National Pedagogical University,
Alchevskykh street, 29, Kharkiv, Ukraine,
61002.
e-mail: bilykvita@ukr.net

Кабанська Ольга Сергіївна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4775-1990>;
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, вул.
Алчевських, 29, Харків, Україна, 61002
e-mail: kaf-english-language@hnpu.edu.ua

Kabanska Olha Serhiivna:
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4775-1990>, PhD,
Associate Professor, Associate
Professor of the Department of English
Language, H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University, Alchevskykh Street,
29, Kharkiv, Ukraine, 61002
e-mail: kaf-english-language@hnpu.edu.ua

Ялліна Вікторія Леонідівна: ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9987-8021>;
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології та інноваційної
педагогіки, Харківський національний
педагогічний університет імені
Г. С. Сковороди, вул. Алчевських, 29,
м. Харків, Україна, 61002
e-mail: yallinavika@hnpu.edu.ua

Yallina Viktoriia Leonidivna: ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9987-8021>; PhD
in Pedagogy, Associate Professor, Associate
Professor of the Department of Educology
and Innovative Pedagogy, H. S. Skovoroda
Kharkiv National Pedagogical University,
Alchevskykh street, 29, Kharkiv, Ukraine,
61002.
e-mail: yallinavika@hnpu.edu.ua

Цитуйте цю статтю як: Білик В. М., Кабанська О. С., Ялліна В. Л. Технологічні аспекти викладання «Загальної педагогіки» (модуль «Освіта та виховання в мультикультурному середовищі»). *Теорія та методика навчання та виховання*. 2023. № 54. С. 7-17
DOI: 10.34142/23128046.2023.54.01

Дата надходження статті до редакції: 05.04.2023
Стаття прийнята до друку: 17.04.2023